

УДК 811.111'42'37'221

ІМПЛІЦИТНА ОЦІНКА КОМУНІКАНТІВ ПРИ АСИМЕТРИЧНОМУ ТИПІ РОЛЬОВИХ ВІДНОСИН

Юлія Сергіївна Скриннік (м. Харків, Україна)
juliaskrynnik@gmail.com

викладач кафедри англійської філології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Міністерство освіти і науки України)
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

У статті вивчаються засоби вираження імпліцитної оцінки при асиметричному типі рольових відносин комунікантів, враховуючи взаємодію компонентів різних кодових систем – вербальної та невербальної. Соціальні ролі та статуси обмежують вибір мовних та немовних засобів, так як тісно пов'язані з очікуваннями соціуму від обраних соціальних ролей та притаманних соціальних статусів. Тому у ході розмови комуніканти оцінюють своїх опонентів імпліцитно, що дозволяє тактовно виразити ставлення до комунікативного партнера, не порушуючи існуючих у соціумі рольових приписань. У процесі висловлювання імпліцитної оцінки мовці використовують як вербальні, так і невербальні компоненти комунікації. Останні сприяють адекватному інтерпретуванню мовлення партнера. При асиметричному типі рольових відносин характерною для комунікації є наявність емоційного фону, який створюється за допомогою невербальних компонентів. Було досліджено вербальні засоби вираження імпліцитної оцінки, встановлено значущість невербальних компонентів, визначено комунікативні тактики, які застосовуються за кооперативного та конфліктного спрямування спілкування.

Ключові слова: імпліцитна оцінка, соціальна роль, соціальний статус, вербальні компоненти, невербальні компоненти.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ИМПЛИЦИТНАЯ ОЦЕНКА КОММУНИКАНТОВ ПРИ АСИММЕТРИЧНОМ ТИПЕ РОЛЕВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Юлия Сергеевна Скрынник (г. Харьков, Украина)

juliaskrynnik@gmail.com

преподаватель кафедры английской филологии
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина
(Министерство образования и науки Украины)
61022, г. Харьков, площадь Свободы, 4

В статье изучаются средства выражения имплицитной оценки коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений с учетом взаимодействия компонентов разных кодовых систем – вербальной и невербальной. Социальные роли и статусы ограничивают выбор языковых и неязыковых средств, так как тесно связаны с ожиданиями социума. В процессе общения говорящие оценивают своих оппонентов имплицитно, что позволяет тактично выразить отношение к коммуникативному партнеру, при этом не нарушая существующих в социуме ролевых предписаний. Имплицитная оценка выражается вербальными и невербальными компонентами коммуникации. Последние способствуют адекватному интерпретированию речи коммуникативного партнера. При асимметричном типе ролевых отношений характерной чертой коммуникации является наличие эмоционального фона, который создается с помощью невербальных компонентов. Были исследованы вербальные средства выражения имплицитной оценки, установлена роль невербальных компонентов в этом процессе, определены коммуникативные тактики, которые используются при кооперативной и конфликтной направленности процесса общения.

Ключевые слова: имплицитная оценка, социальная роль, социальный статус, вербальные компоненты, невербальные компоненты.

© Скрынник Ю. С. [Скрынник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імплицитна оцінка комунікантів при асиметричному типі ролевих відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

IMPLICIT EVALUATION OF INTERLOCUTORS WITH ASYMMETRIC SOCIAL ROLES*Yuliia S. Skrynnik (Kharkiv, Ukraine)**juliaskrynnik@gmail.com*lecturer at the English Philology Department
School of Foreign Languages
Vasyl Karazin Kharkiv National University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
4 Maydan Svobody, Kharkiv, Ukraine, 61022

The article deals with the implicit evaluative means used by interlocutors with asymmetric social roles. The interaction of different code systems is taken into account – verbal and non-verbal. The status and social roles restrict the choice of verbal and non-verbal means as they are tightly connected with the society's social expectations. Evaluating their opponents implicitly the interlocutors express their attitude to a communicative partner tactfully. Acting in this way they avoid breaking social expectations of the society. Non-verbal components contribute to the correct interpretation of the interlocutors' utterances. The emotional-evaluative background is a characteristic feature of the communicative process between interlocutors with asymmetrical type of role relationships. The emotional-evaluative background is formed with the help of non-verbal components. Verbal means of the implicit evaluative means were analyzed, the role of non-verbal components was identified, communicative tactics used in the cooperative and conflict oriented conversations were determined.

Key words: implicit evaluation, social role, social status, verbal components, non-verbal components.

Вступ

Соціальні ролі, виконувані людиною протягом життя, вимагають дотримання соціальних приписань та очікувань щодо цієї ролі. Втілення соціальних ролей характеризується певним лінгвістичним вибором [18, с. 1], що є відповідним для виконання такої ролі, та вибором паралінгвістичних компонентів у ході комунікації. Оцінюючи комунікативного партнера, адресант прибігає до використання імпліцитної оцінки, щоб тактовно виразити своє ставлення до адресата. У мовознавстві існує цілий ряд визначень імпліцитної оцінки. У них підкреслюється, що імпліцитна оцінка – це прямо не виражене ставлення мовця до об'єкта висловлювання. У цій роботі беремо за основу

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

імпліцитність у широкому розумінні, що являє собою складну взаємодію лінгвального й екстралінгвального. Імпліцитність цього роду повинна розглядатися як одна з універсальних мовленнєвих спілкування, яку Г. І. Приходько визначає як когнітивно-комунікативну імпліцитність [11]. Оцінне значення виникає у висловлюваннях на підставі існуючих знань про картину світу у комунікантів. Підгрунтя до вивчення питання імпліцитної оцінки становлять праці з досліджень аксіології, імпліцитної номінації, імпліцитних смислів, оцінного дискурсу, оцінної лексики [1; 2; 9; 10; 14].

Імпліцитна оцінка передбачає приховане чи непряме вираження якогось значення, має безпосереднє відношення до тексту чи висловлювання й трактується як явище, що супроводжує мовленнєво-розумовий процес. Екстралінгвальною основою імпліцитності є сукупна дія психологічного, логічного, соціального й ситуативного факторів [11].

Актуальність дослідження імпліцитної оцінки комунікантів при асиметричному типі рольових відносин зумовлено необхідністю адекватного інтерпретування мовлення партнера та дешифрування невербальних компонентів комунікації і, відповідно, уникнення комунікативних поразок при спілкуванні мовців з різними соціальними статусами та при виконанні різних соціальних ролей у різних комунікативних ситуаціях.

Мета дослідження полягає у виявленні вербальних засобів вираження імпліцитної оцінки, значущості просодичних невербальних компонентів при передачі імпліцитної оцінки та комунікативних тактик, що можуть бути застосовані за кооперативного та конфліктного спрямування розмови у ході передачі імпліцитних оцінок.

Об'єктом дослідження стали засоби вираження імпліцитної оцінки комунікантів при асиметричному типі рольових відносин.

Предмет дослідження склали особливості вербалізації імпліцитних оцінок та їх невербальне втілення у ході комунікації при виконанні комунікантами асиметричних соціальних ролей.

Матеріалом дослідження є фрагменти англомовного діалогічного дискурсу зі скриптів художніх кінофільмів (XXI ст.), які відбиралися методом суцільної вибірки та містять приклади діалогічної взаємодії представників асиметричних соціальних ролей (керівник–підлеглий).

Методи дослідження ґрунтуються на основі принципу антропоцентризму та функціональної зумовленості, що наголошує на вивченні мови з позиції комуніканта, так як мовна система існує не сама по собі, а лише як засіб

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

взаємодії людей. Методологічною базою слугують принципи дискурсивної прагмалінгвістики, яка характеризується антропоцентричним підходом до аналізу імпліцитних оцінок з урахуванням аспектів їх актуалізації в дискурсі – структурно-семантичного, когнітивного, психологічного, соціального, культурного.

Головні методи аналізу включають метод інтерпретаційно-текстового аналізу, завдяки якому було виділено дискурсивні фрагменти, що складають комунікативні обміни між представниками асиметричних соціальних ролей (керівник–підлеглий); метод дискурс-аналізу, який дозволив виділити характерні особливості дискурсу комунікантів при їх виконанні асиметричних соціальних ролей; аналіз імпліцитних оцінок та їх експлікація для встановлення особливостей їх актуалізації у комунікації мовців з асиметричними соціальними ролями; функціонально-семантичний метод, що дозволив визначити типові для вираження імпліцитної оцінки мовленнєві та немовленнєві засоби, у яких реалізуються відповідні стратегії та тактики; прагмалінгвістичний аналіз для визначення комунікативних стратегій і тактик, у яких реалізується висловлення імпліцитної оцінки між мовцями асиметричних соціальних ролей.

Наукова новизна цієї роботи полягає у:

- виділенні тактик, що використовуються для передачі імпліцитних оцінок за кооперативного та конфліктного спрямування комунікативного процесу при асиметричних ролях учасників;
- виявленні потенціалу імпліцитного оцінювання як тактовного вираження думки з приводу опонента.

Основний зміст

«Ми добуваємо з окремого висловлювання значно більше інформації, ніж її міститься в ньому як у мовному утворенні» [5, с. 206], саме з усвідомленням цього постала проблема імпліцитності. Імпліцитний характер висловлювання є відображенням асиметрії форми й змісту, невідповідності категорій мови й форм мислення, що відзначається в цілій низці фундаментальних досліджень [1; 2; 9; 10; 11; 14]. Аналіз прямих і непрямих способів відображення реальної дійсності безпосередньо пов'язаний з вивченням прихованих, імпліцитних категорій, існування яких у мові є одним із проявів асиметрії відношень між одиницями плану змісту й одиницями плану виразу [11; 15].

Імпліцитною може бути прихована оцінка у висловлюваннях різноманітного характеру. Можна передбачити, що оцінне значення виникає у

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicityna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

висловлюваннях на підставі існуючих у «картині світу» знань, характерних для конкретного соціуму [11, с. 145–146]. Оцінний смисл таких висловлювань змінюється залежно від ситуації і конкретних умов. Таким чином, оцінка виражається не прямо, будучи імпліцитним смислом дескриптивних висловлювань. Коли один із учасників використовує оцінне значення, створюється враження, що він звертається не до дійсного адресата, а ніби до когось іншого, внаслідок чого і виникає імпліцитність.

У «картину світу» кожного комуніканта можна включити і знання людини про соціальний статус та соціальні ролі. Соціальний статус за В. І. Карасиком розглядаємо як співвідносне положення людини у соціальній системі, що включає її права, обов'язки та взаємні очікування поведінки, при цьому, індивідуальні характеристики людини відступають на другий план [6, с. 3]. Соціальний статус індивіда впливає на вибір стилю спілкування при виконанні різних соціальних ролей. Соціальні ролі, що входять до знань про «картину світу», мають свої приписання щодо їх виконання людиною, але при асиметричному типі рольових відносин закони реалізації рольових приписань можуть модифікуватися. З тим, що рольова поведінка будується згідно з очікуваннями людей та фіксується у системі мовних та інших символів, погоджуються і вітчизняні [4; 6; 7], і зарубіжні дослідники [16; 17; 18; 19]. Асиметричний тип рольових відносин зазвичай супроводжується емоційно-оціночним фоном спілкування [6, с. 15]. Оцінка може виражатись імпліцитними засобами, а емоційний фон – за допомогою невербальних компонентів. Силу погляду, жесту, посмішки, інтонації мовець використовує частіше за все інтуїтивно, що підтверджує постулат про актуальність дослідження невербальної комунікативної системи з метою створення підґрунтя для більш усвідомленого оперування невербальними комунікативними компонентами [12; 13].

Відношення при виконанні комунікантами різних соціальних ролей підпорядковуються ієрархізації. При виконанні соціальних ролей керівник-підлеглий, згідно з очікуваннями соціуму, керівник залишає за собою право корегувати поведінку та вчинки підлеглого, зауважуючи на недоліках останнього в робочому процесі:

(1) *MIRANDA [BOSS]: Where are the belts for this dress? Why is no one ready? ASSISTANT: Here. It's a tough call. They're so different. MIRANDA: Hmm. (Andrea snorts, chuckles) MIRANDA: Something funny? ANDREA [INTERN-ASSISTANT]: No. No, no. Nothing. You know, it's just that both those belts look*

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

exactly the same to me. You know, I'm still learning about this stuff and, uh. MIRANDA: 'This stuff'? Oh. Okay. I see. You think this has nothing to do with you. You go to your closet and you select I don't know that lumpy blue sweater, for instance because you're trying to tell the world that you take yourself too seriously to care about what you put on your back. But what you don't know is that that sweater is not just blue. It's not turquoise. It's not lapis. It's actually cerulean. And you're also blithely unaware of the fact that in 2002, Oscar de la Renta did a collection of cerulean gowns. And then I think it was Yves Saint Laurent, wasn't it who showed cerulean military jackets? – I think we need a jacket here. – Mmm. And then cerulean quickly showed up in the collections of eight different designers. And then it, uh, filtered down through the department stores and then trickled on down into some tragic Casual Corner where you, no doubt, fished it out of some clearance bin. However, that blue represents millions of dollars and countless jobs and it's sort of comical how you think that you've made a choice that exempts you from the fashion industry when, in fact you're wearing a sweater that was selected for you by the people in this roofroom from a pile of stuff [20].

Комунікант при виконанні соціальної ролі керівника компанії, почувши образливе слово «лахміття» (*this stuff*) від своєї нової асистентки, проводить екскурс в історію модної індустрії, при цьому імпліцитно виражаючи оцінку адресата. На вербальному рівні використовуються оцінні епітети *lumpy blue sweater, blithely unaware*; акцентування власної думки, риторичні запитання *I think it was Yves Saint Laurent, wasn't it who showed cerulean military jackets?*, вживання інтенсифікаторів для збільшення емоційності *you, no doubt, fished it out of some clearance bin*. Прикладами інтенсифікаторів є повторення займенника *you* та гіперболізована форма для переліку дій комуніканта: *You go to your closet and you select I don't know that lumpy blue sweater, for instance, because you're trying to tell the world that you take yourself too seriously to care about what you put on your back*. Іронічне висловлення про байдужість до вибору одягу збільшує емоційність висловлювання. Акцентуючи увагу на лакунах у знанні фешн-індустрії адресата, адресант втілює тактику позитивної самореференції, що відбувається на підґрунті конфліктно спрямованого типу комунікації: *But what you don't know is that that sweater is not just blue. It's not turquoise. It's not lapis. It's actually cerulean. And you're also blithely unaware of the fact that in 2002, Oscar de la Renta did a collection of cerulean gowns*. Наголошуючи на нерівності у соціальних статусах та ролях, адресант неодноразово використовує прислівник *down* у словосполученнях *filtered down, trickled on down* з контрастуючим іменником *roofroom* у словосполученні *the*

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

people in this roofroom, що описує вертикальну ієрархізацію соціальних відносин між представниками високої моди та звичайних необізнаних у фешн-індустрії людей.

Специфіка імпліцитних засобів вираження оцінки полягає в тому, що поряд з оцінним значенням вони виконують також і функцію мовленнєвого впливу на слухача, реалізуючи преферентно-оцінні стратегії дискурсу. Це проявляється в тому, що реципієнту самому відводиться активна роль у дешифруванні прихованої оцінної інформації. Мовець стимулює розумову діяльність слухача, спонукає його до пошуку, скеровує перебіг його міркувань. Адресат отримує неповну інформацію про якийсь факт і сам відновлює необхідні смислові ланки [11, с. 157–158]. Дешифрування імпліцитних смислів самим реципієнтом ілюструє *Приклад (1)*, у якому реципієнт розшифровує імплікатуру «Ми з тобою нерівні, твоя неповага до роду моєї діяльності (модної індустрії) виражає недбале ставлення і до мене, як до керівника, а така поведінка мене не влаштовує. Працюючи у цьому місці ти маєш відповідати цій посаді не тільки кваліфікаційно, але й твій зовнішній вигляд також має бути відповідним».

Розмежовується логічна (раціональна) та емоційна (ірраціональна) оцінка [3, с. 54]. Емоційне та раціональне в оцінці – це дві сторони ставлення суб'єкта до об'єкта, де перша – це його почуття, а друга – думки. Емоційно-оцінне ставлення є суб'єктно-спрямованою (персональною) реакцією у конкретному випадку та у конкретний момент часу. У наступному прикладі розглянуто емоційно-оцінне ставлення комуніканта при його виконанні вищої соціальної ролі, керівника компанії, до його опонента, виконуючого соціальну роль стажера у компанії:

(2) [*Jules is typing on her laptop, her hair thrown up in a pony tail. Ben arrives in the doorway, waits for her to acknowledge him.*] “Hi Jules... I’m Ben,” Jules looks up, “Your new “intern”.” “I’m glad you also see the humor in this,” Jules is very surprised at seeing an old man in the position of an intern in her company. “Be hard not to,” Ben blinks. “So, Ben, I was going to say what’s a nice guy like you doing in a place like this but Candice gave me the drill so can I just be honest with you?” “Please.” “I’m not going to have a lot for you to do,” Ben looks surprised and little bit frustrated. “That’s the truth. And, you being assigned to me are kind of just for me to, you know, set an example for the rest of the team. If you ask me, I think you’d probably be much better off working in creative or marketing. It’s a little slower pace. Maybe a little easier to grasp. If you

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

requested a transfer, we could make that happen. Okay?” “*If that’s what you prefer.*” “*You’ll be happier, believe me. I’m not so fun to work for.*” “*That’s what I gather,*” Jules looks up, Ben continues, “*But I can get along with anybody and I’m here to learn about your world, be of help where I can so...*” “*You’re saying you don’t want to be transferred?*” “*Not really, Sir,*” Ben understands that he has said something wrong, “*Excuse me. Terribly sorry,*” he starts blinking for a long time [21].

Емоційно-оцінне ставлення комуніканта, виконуючого вищу соціальну роль, по відношенню до комуніканта з нижчою соціальною роллю, а саме негативна оцінка на підґрунті невідповідного віку для посади стажера, проявляється на вербальному рівні висловленням *I’m glad you also see the humor in this*. Це висловлення імпліцитно повідомляє опоненту «Ваш вік є досить смішним для роботи на посаді стажера в нашій компанії», що можна вважати тактикою мітигації негативного оцінювання. Задля збереження поваги один до одного та уникнення конфліктних ситуацій комуніканти нерідко використовують тактику мітигації в інституціональному типі дискурсу. У вищенаведеному прикладі через висловлення *So, Ben, I was going to say what’s a nice guy like you doing in a place like this but Candice gave me the drill so can I just be honest with you?* мовець задля уникнення конфлікту «пом’якшує» свої слова, спрямовуючи розмову у кооперативне русло за допомогою використання лестощів *what’s a nice guy like you doing in a place like this; I’m not going to have a lot for you to do*, але де також простежується іронія. Мовець при виконанні соціальної ролі, вищої за соціальну роль свого опонента, користується тактикою негативної самореференції (*I’m not so fun to work for*) задля втілення більш глобальної тактики мітигації, намагаючись переконати свого співрозмовника перейти до іншого відділу, щоб не працювати разом. Імплікатуру «Ми не зможемо працювати разом через ваш вік» мовець передає за допомогою висловлення *If you ask me, I think you’d probably be much better off working in creative or marketing. It’s a little slower pace. Maybe a little easier to grasp. If you requested a transfer, we could make that happen. Okay?* Ця імплікатура передає негативне оцінне значення, а саме негативну думку про непридатність стажера на цій посаді.

Перед тим як потрапити в кабінет свого нового боса, комунікант, що виконує роль стажера великої молодіжної компанії з продажу одягу в Інтернеті, був проінформований асистенткою боса, що керівник компанії, Джулз Остін, не терпить людей, які зовсім не кліпають очима або кліпають дуже рідко. Їй здається, за словами асистентки, що такі люди кажуть неправду. Новий стажер

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рол'ових відносин]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

компанії, Бен Уітaker, який до виходу на пенсію мав високий соціальний статус, обіймаючи керівну посаду протягом багатьох років, користується порадою асистентки для того, щоб сподобатись своєму новому босу. Із виходом на пенсію соціальний статус комуніканта змінюється на нижчий, тому це впливає на його поведінку. Маючи високий соціальний статус у минулому, мовцю необхідно «ввійти в режим» нового соціального статусу, тому він не нехтує порадами щодо того, як сподобатись босу. У вищенаведеному прикладі комунікант моргає дуже часто, понаднормово, тим самим проявляючи імплікатуру за допомогою невербального компонента «Я моргаю, як вам подобається, я кажу правду та хочу вам сподобатись».

За допомогою того ж самого невербального компонента (моргання) комунікант втілює тактику мітигації у випадку, коли, вимовивши невідповідні слова *Not really, Sir* та розуміючи це, комунікант знову починає дуже часто моргати, щоб справити хороше враження на свого опонента, та загладити таким чином свою провину. Висловлення мовця *Excuse me. Terribly sorry* взаємодіє за принципом координації [13, с. 92] з невербальним компонентом «моргання».

Невербальні компоненти комунікації, як просодичні, кінесичні, так і проксемічні, не просто супроводжують вербальні форми, а відправник використовує різноманітні інструменти у своєму репертуарі для вирішення специфічних комунікативних задач. Так, вищенаведений *Приклад (2)* ілюструє специфічне використання комунікантом міміки – а саме моргання – як засіб маніпулювання у спілкуванні зі своїм опонентом. У комунікативних ситуаціях, спрямованих на кооперацію, часто використовується зоровий контакт, що пов'язаний з потребою в аффіляції, характерною при виконанні недомінантних соціальних ролей [8, с. 73]. Таку тенденцію до візуальної взаємодії можна пояснити як прагнення досягти консенсусу та згоди у ході взаємодії з комунікантом, що виконує домінуючу соціальну роль.

Імпліцитна оцінка дозволяє комунікантам тактовно виразити своє ставлення щодо комунікативного партнера, при цьому надаючи можливість партнеру самому відтворити смисл повідомлення. Якщо розмова спрямовується у кооперативне русло, то спостерігаються тактики мітигації та негативної самореференції при передачі імпліцитної оцінки комунікативного партнера. Тактика позитивної самореференції втілюється за умови конфліктного типу комунікації. Вербальне вираження імпліцитної оцінки завжди супроводжується невербальними компонентами – просодичними, кінесичними та

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

проксемічними, які сприяють дешифруванню прихованих смислів у процесі комунікації.

Висновки

Втілення соціальних ролей характеризується певним вибором комунікантами мовних та немовних засобів спілкування. Цей вибір зумовлюється очікуваннями оточуючих щодо виконуваної соціальної ролі та, у певній мірі, правилами етикету. Комуніканти, знаходячись у вищезазначених рамках, не можуть прямо надавати оцінку своїм опонентам, тому включають імпліцитні оцінки до своїх висловлювань. Однією з переваг імпліцитної оцінки вважаємо те, що право інтерпретації висловлювання надається адресату, і тому хід комунікації може бути направлений у необхідне русло – кооперативне чи конфліктне. Імпліцитна оцінка комунікантів завжди присутня у спілкуванні мовців, особливо при асиметричному типі рольових відносин.

Асиметричний тип рольових відносин зазвичай супроводжується емоційно-оціночним фоном спілкування. У комунікативному процесі за таких умов оцінка може виражатися імпліцитними засобами, а емоційний фон створюється за допомогою невербальних компонентів. Тактики, що використовують комуніканти при передачі імпліцитних оцінок, повністю залежать від типу спрямованості їхньої комунікації – на конфлікт або кооперацію. Відповідно це виражається у переростанні опозиції соціальних ролей в конфлікт або зниженні категоричності та пом'якшенні висловлювань.

Перспективи подальших наукових розвідок

Процес спілкування комунікантів, які мають різні соціальні ролі, характеризується певними особливостями, які проявляються на вербальному та невербальних рівнях. Наприклад, оцінювання комунікантами один одного у такій ситуації зазвичай відбувається в імпліцитний спосіб, особливо на ініціальних етапах спілкування, з метою забезпечення подальшої гармонійної взаємодії. Перспективним вважаємо виявлення особливостей комунікативного процесу на вербальному та невербальному рівнях його організації з метою забезпечення гармонійності стосунків комунікантів, які мають різні соціальні ролі.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Література

1. Арутюнова Н. Д. Аксиология в механизмах жизни и языка / Нина Давидовна Арутюнова // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1984. – С. 5–23.
2. Безугла Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / Лілія Ростиславівна Безугла; Харківськ. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – К., 2009. – 37 с.
3. Безугла Л. Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: [монографія] / Л. Р. Безугла, І. О. Романченко. – Харків: ФОП Лисенко І. Б., 2013. – 182 с.
4. Ефременко Д. В. Идеи Джорджа Герберта Мида и их значение для социологии / Д. В. Ефременко, В. Г. Николаев. – М.: ИНИОН РАН, 2009. – 290 с.
5. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи / Владимир Андреевич Звегинцев. – М.: Изд-во Московск. ун-та, 1976. – 308 с.
6. Карасик В. И. Язык социального статуса / Владимир Ильич Карасик. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333 с.
7. Крысин Л. П. Социальный аспект владения языком [Электронный ресурс] / Л. П. Крысин // Социолингвистические исследования. – Режим доступа: http://destruction.narod.ru/krysyn_cozialnyje_rolj.htm.
8. Коццолино М. Невербальная коммуникация. Теории, функции, язык и знак. / М. Коццолино. – [2-е изд., испр.]. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2015. – 224 с.
9. Миронова Н. Н. Оценочный дискурс: проблемы семантического анализа / Н. Н. Миронова // Известия РАН. – 1997. – Т. 5–6, № 4. – С. 52–59.
10. Новиков В. П. Оценочная лексика в языке английской газеты: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / В. П. Новиков. – М., 1992. – 22 с.
11. Приходько Г. І. Оцінка і комунікація / Г. І. Приходько. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 168 с.
12. Солощук Л. В. Посмішка як мімічний жест та її роль в англomовному діалогічному дискурсі / Л. В. Солощук // Новітня філологія. – Миколаїв, 2005. – Вип. 1. – С. 6–13.
13. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі: [монографія] / Л. В. Солощук. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.
14. Старикова Е. Н. Проблемы имплицитной номинации в современном английском языке: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Елена Николаевна Старикова. – К., 1976. – 41 с.

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імплицитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

15. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова Книга, 2009. – 272 с.
16. Burke P. History and Social Theory / P. Burke. – Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1993. – 209 p.
17. Jourdan Ch. Language, Culture and Society / Ch. Jourdan, K. Tuite. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2006. – 323 p.
18. Pahta P. Language practices in the construction of social roles in Late Modern English / [P. Pahta, M. Nevala, A. Nurmi, M. Palander-Collin]. – Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2010. – 241 p.
19. Sapru A. Automatic social role recognition and its application in structuring multiparty interactions : diss. ... / Ashtosh Sapru. – Lausanne, EPFL, 2015. – 128 p.

Джерельна база

20. The Devil Wears Prada [Електронний ресурс]. – Screenplay by Peter Hedges. 2005. – Режим доступу : http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf
21. The Intern [Електронний ресурс]. – Screenplay by Nancy Meyers. 2014. – Режим доступу : <http://www.ivanachubbuck.com/wp-content/uploads/2012/02/The-Intern-Ben-Patty-Entire-Screenplay.pdf>

References

1. Arutyunova N.D. Aksiologiya v mehanizmah zhizni i yazika [Axiology in the mechanisms of life and language]. *Problemi strukturnoy lingvistiki [Problems of structural linguistics]*, 1984, pp. 5–23. (In Russ.)
2. Bezugla L.R. *Kognityvno-pragmatychni harakterystyky implicitnyh smysliv u nimeckomovnomu dyskursi*. Autoref. diss. dokt. filol. nauk [Cognitive and pragmatic characteristics of implicit senses in the German language discourse. Dr. philol. sci. autoref. diss.]. Kyiv, 2009. 37 p.
3. Bezugla L.R., Romanchenko I.O. *Lingvoparmatyka dyskryminaciji u publicystychnomu dyskursi* [Linguopragmatics of discrimination in publicistic discourse]. Kharkiv, FOP Lysenko I.B. Publ., 2013. 182 p.
4. Efremenko D.V., Nikolayev V.G. *Idei Dzhordzha Gerberta Mida i ih znachenije dlya sociologii* [George Herbert Mead's ideas and their significance for sociologists]. Moscow, INION RAN, 2009. 290 p.
5. Zvegintsev A.V. *Predlozhenije i yego otnosheniye k yaziku i rechi* [Sentence and its relation to the language and speech]. Moscow, Moscow University Publ., 1976. 308 p.
6. Karasik V.I. *Yazik social'nogo statusa* [Language of the social status]. Moscow, Gnozis Publ., 2002. 334 p.

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

7. Krysin L.P. *Socialnyj aspekt vladeniya yazykom* [Social aspect of the language skills]. Available at: http://destruction.narod.ru/krysyn_cozialnyje_rolj.htm.
8. Cozzolino M. *Neverbal'naya kommunikaciya. Teorii, funkcii, yazyk i znak* [Non-verbal Communication. Theory, Functions, Language And Sign]. Kharkiv, "Humanitarian Center" Publ., 2015. 224 p.
9. Mironova N.N. *Ocenochniy diskurs: problemi semanticheskogo analiza* [Evaluation discourse: problems of semantic analysis]. *Izvestiya RAN [RAN News]*, 1997. no. 5–6, pp. 52–59. (In Russ.)
10. Novikov V.P. *Ozenochnaya leksika v yazyke angliyskoy gazeti*. Autoref. diss. kand. filol. nauk [Evaluation lexis in the language of an English newspaper. PhD philol. sci. autoref. diss.]. Moscow, 1992. 22 p.
11. Pryhod'ko G.I. *Ocinka i komunikaciya* [Evaluation and communication]. Vinnytsya, Nova Knyha Publ., 2013. 168 p.
12. Soloshchuk L.V. *Posmishka yak mimichnyj zhest ta yiyi rol' v anglo-movnomu dialogichnomu dyskursi* [Smile as a mimic gesture and its role in English-speaking dialogical discourse]. *Novitnya filologiya [New Philology]*, 2005, no. 1, pp. 6–13. (In Ukr.)
13. Soloshchuk L.V. *Verbal'ni i neverbal'ni komponenty komunikaciji v anglo-movnomu dyskursi* [Verbal and non-verbal components of communication in the English language discourse]. Kharkiv, "Konstanta" Publ., 2006. 300 p.
14. Starikova Ye.N. *Problemi implicitnoy nominacii v sovremennom angliyskom yazyke*. Autoref. diss. dokt. filol. nauk [Problems of the implicit nomination in modern English. Dr. philol. sci. autoref. diss.]. Kyiv, 1976. 41 p.
15. Susov I.P. *Lingvisticheskaya pragmatika* [Linguistic Pragmatics]. Vinnytsya, Nova Knyha Publ., 2009. 272 p.
16. Burke P. *History and Social Theory* / P. Burke. – Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1993. – 209 p.
17. Jourdan Ch. *Language, Culture and Society* / Ch. Jourdan, K. Tuite. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 323 p.
18. Pahta P. *Language practices in the construction of social roles in Late Modern English* / P. Pahta, M. Nevala, A. Nurmi, M. Palander-Collin. – Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2010. – 241 p.
19. Sapru A. *Automatic social role recognition and its application in structuring multiparty interactions* : diss. ... / Ashtosh Sapru. – Lausanne, EPFL, 2015. – 128 p.
20. *The Devil Wears Prada* [Електронний ресурс]. – Screenplay by Peter Hedges. 2005. – Режим доступу : http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf
21. *The Intern* [Електронний ресурс]. – Screenplay by Nancy Meyers. 2014. – Режим доступу : <http://www.ivanachubbuck.com/wp-content/uploads/2012/02/The-Intern-Ben-Patty-Entire-Screenplay.pdf>

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])